

Stipri vakar, bet brīvi šodien

No malas pat nepateiksi, ka šeit atrodas bijušais pazemes sakaru centrs.

Aizvadītajā nedēļā, Tsi pirms Latvijas Neatkarības atjaunošanas gadadienas, «Zemgalei» bija iespēja ielūkoties militārā mantojuma dažos tūrisma objektos Pierīgā. Šis saspringtais laiks ar pasaules notikumiem no mums pavisam netālu liek atcerēties, ka arī mēs, latvieši, esam piedzīvojuši uz «savas ādas» ko līdzīgu. Ir ļoti daudz vietu Latvijā, kas sevī slēpj lielu artavu vēstures.

Kas tad īsti ir «militārais mantojums»?

Par laiku no Latvijas un Igaunijas neatkarības iegūšanas līdz tās atjaunošanai saglabājušās daudzas liecības – kauju vietas, militārās būves, vēsturiski foto, atmiņas. Tās veido kopīgu militārā mantojuma stāstu par to, kā Pirmā pasaules kara beigās radās abas valstis, kā tās nosargāja savu pastāvēšanu Neatkarības karos, kā abas valstis sagrāva Otrais pasaules karš, kādēļ vairāk nekā desmit gadus pēc kara nacionālie partizāni pretojās padomju okupācijas varai un kā pēc gadu desmitiem ilgušās okupācijas neatkarība tika atjaunota. Stāsts ir ne tikai par politiskiem notikumiem, bet arī par cilvēkiem un viņu dzīvi dažādu karu un okupāciju laikā. Tas ietverts četros laika posmos, kurus laika līnija sadala sīkākos laika nogriežņos un ietver svarīgākos militāros notikumus Latvijā un Igaunijā.

Apmeklētājiem pieejamas militārā mantojuma vietas – muzeji, cietokšņi, militārā aprīkojuma vietas, takas, bunkuri, ciņu vietas, militārās pilsētas, infrastruktūras objekti, piemiņas vietas, kas liecina par laiku no Pirmā pasaules kara sākuma 1914. gadā un abu valstu neatkarības iegūšanas 1918. gadā līdz tās atjaunošanai 1990./1991. gadā. Par militārā mantojuma vietām var lasīt aprakstus, atmiņu stāstus, atrast vēsturiskus un mūsdienu foto, tūrisma pakalpojumus un ceļojumu maršrutu ieteikumus. Pieejama informācija arī par daudzām mazāk zināmām un retāk apmeklētām, tomēr vēsturiski nozīmīgām militārā mantojuma vietām Latvijā un Igaunijā. Igaunijas – Latvijas pārrobežu sadarbības programmas projekta «Militārais mantojums» ie-

tvaros izveidots vienots Latvijas un Igaunijas militārā mantojuma tūrisma piedāvājums. Projekta ietvaros pilnveidotas un apmeklētājiem atvērtas militārā mantojuma vietas Latvijā un Igaunijā, kas liecina par abu valstu neatkarības iegūšanu un atjaunošanu.

Militārā mantojuma tūrisma maršruti

Militārā mantojuma vietu apceļošanai ir izveidoti maršruti, kuru aprakstā norādīts ceļošanas veids, maršruta sadalījums pa dienām, militārā mantojuma vietu, naktsmītņu un ēdināšanas vietu izvēle.

Var būt norādīta arī kontaktinformācija, kur vērsties pēc palīdzības ceļojuma plānošanā vai tā laikā, piemēram, vietējos tūrisma informācijas centros vai citur. Ieteiktos maršrutus ikviens var pielāgot savām ceļošanas interesēm, izmantojot karti un katras vietas norādīto informāciju. Kā viens no mums vispazīstamākajiem objektiem – Īles nacionālo partizānu bunkurs – arī ir iekļauts tūrisma maršrutā.

Tematiska ēdienkarte, kas atspoguļo četrus laika posmus

Brauciena pēcpusdienā izdevās gūt ļoti interesantu un lielsku pieredzi. Etnogrāfiskais viesu nams «Gungas» ir unikāla atpūtas vieta Latvijā. Priežu mežu ielokā, Dūņezera krastā, atrodas piecas autentiskas un vēsturiskas īsteni latviskas guļbaļķu mājas, kuras atvestas no dažādiem Latvijas novadiem. Šajā vietā savienojas Latvijas senatnīgais šarms ar mūsdienu komfortu. Šeit mūs sagaidīja tematiska ēdienkarte, kas raksturo projektā ietvertos četrus laika posmus –

Saimniece Ilze Briede aizraujoši iepazīstināja ar tematisko ēdienkarti.

no Latvijas neatkarības iegūšanas līdz tās atjaunošanai. Respektīvi, kas tika celts galdā katrā no šiem vēstures posmiem. Tur mūs, militārā mantojuma ceļotājus, uzņēma Brantu muižas saimniece, maizes cepēja, godu saimniece ILZE BRIEDE, kura arī pazīstama no televīzijas raidījuma «Īstās latvju saimnieces».

Visiem tautā pazīstami ēdieni

Saimniece pati iepazīstināja ar visnotaļ pazīstamiem un interesantiem ēdieniem:

– *Pirmais pasaules karš, manuprāt, ir ar «cara laika atskatām».* Piemēram, rasols, ne tads kā mums šobrīd ir pierasts pēdējos 50 gadus, marinētas sēnes ar sīpoliem un pupām, kas tolaik bija obligāta krievu galda sastāvdaļa. Es tā saprotu, ka starp Pirmo un Otro pasaules karu ļoti veidojās mūsu šodienas virtuve. Mēs sākām lietot pavārgrāmatas, gatavot dažādas gaļas rolādes, nevis vienkārši novārit gaļas gabalus, mēs sākām taisīt salātus, un tad, protams, uz mūsu galda parādās vinegrets. Tajā laikā arī mūsu latviešu kultūrai bija ļoti liela ietekme no krievu virtuves.

Tāpat bija iespēja nogaršot apaļas maizītes ar skābiem kāpostiem un skābenēm, kas vairāk raksturīgas krievu virtuvei. Tās noteikti atgādināja ļoti interesantu salikumu: pēc izskata kā apaļi rausiņi, taču stingrāki – apakšdaļa salda, bet iekšpusē skābenes svaigums. Savdabīgs ēdiens bija arī kāļu kotletes jeb pankūkas, kas vairāk pazīstamas tieši no mūsu galda ēdienkartes.

– *Cik man zināms, mana ģimene Otrā pasaules kara laikā ziemas izdzīvoja, pārtiekot vien no rāceņiem un kāļiem. Tolaik tie bija «kā nevienam nevajadzīgi», bet, atgriežoties no bēgļu gaitām, tas bija vienīgais pārtikas avots,* – ar savu stāstu dalījās saimniece.

Mežabrāļu posma ēdienkarte sastāvēja no ugunskurā gatavotas putras un vārītas tējas, tāpat arī populāri bija speķa rauši, biežpiens, kaņepes un speķis. Apziņāti galdā netika celta rupjmaize,

bet gan «karašiņa» jeb taupības maize, ko cepa no dažādiem miltiem, – varēja pat likt miltus, no kā alu vāra.

– *Padomju laikam tuvojoties, viss saistās ar deficītu. Manuprāt, tas raksturīgs arī ar mūsu saimnieču īpašu mākslu izdzīvot –, ja nav šprotu veikalā, tad iemācās pašas tās gatavot* (Smejas.), – stāsta Ilze Briede, – *Uz galda bija arī jau pieminētais rasols, bet ar lētākiem produktiem, gaļas vietā – desa. Tāpat arī «šprote kažokā», kas bija latviskāka versija ierastajai «silķei kažokā». Padomju laiks ir raksturīgs arī ar maizītēm – ko tik uz tām nelika!* (Smejas.)

Pazemes sakaru centrs

Sava veida motivācija apmeklēt tieši padomju laikam raksturīgos objektus varētu būt tāpēc, ka vienā otrā pašvaldībā Ukrainas notikumu kontekstā tos pamazām sāk demontēt, tādā veidā atbrīvojoties no okupācijas laika simboliem.

Vienlaikus ir tādi objekti, par kuriem plašākai sabiedrībai nemaz nav zināms, un tie ir gluži kā aizliegtais auglis. Netālu no Rīgas, Ādažu apkārtnē, agrāk atradās PSRS pazemes sakaru centrs. Tolaik slēgts objekts. Mūsdienas to nav mainījušas – šobrīd tas ir slēgts, jo ir privātipašums. Saimniece Ineta Ūdre līdz šim to ļāvusi apskatīt izņēmuma kārtā. Lai gan saimnieces lūgums ir šīs vietas precīzo atrašanās lokāciju neatklāt, tomēr viņa ir pretimnākoša ikvienam, kurš, iepriekš sazinoties, vēlas pazemes sakaru centru aplūkot.

Objekts ir samērā liels, vairākas telpas savienotas ar gariem koridoriem, ko apmeklējot, jūtama «padomju elpa», taču viennozīmīgi tas ir objekts, ko ieteiktu ikvienam apskatīt.

Pretgaisa aizsardzības karaspēka daļa

Padomju okupācijas perioda kartēs Mežgarciems neeksistēja. Teritorija ir daļa no meža vai iezīmēta kā «pionieru noietnes

vieta». Nekas neliecināja, ka tur atradās padomju militārpersonām būvēta pilsētiņa ar pretgaisa aizsardzības bāzi. Šis bija viens no padomju armijas objektiem, kas Latviju padarīja par militarizētāko vietu pasaulē.

Šobrīd šajā apskates objektā vērojamas tā laika militārās tehnikas garāžas. Tāpat arī pie objekta ir izvietoti vides plakāti ar informāciju par šo vietu. Kā stāsta speciālisti un tā veidotāji, tad ar to problēmas ir itin biežas. Kāds «ļaudaris» ikreiz izskrāpējot no vides plakātos esošās informācijas vārdu «okupācija» vai «okupācijas vara», tādējādi izrādot savu protestu. Tomēr atbildīgās personas arvien to labo, lai šis vārds tomēr nepazustu no konteksta.

Mežgarciema militārais mantojums ir tikai daļa no objektiem, kuri iekļauti tūrisma ceļvedī. Mājaslapa militaryheritagetourism.info patlaban sniedz aprakstu par aptuveni 600 apskates vietām.

Mēs zinām visai maz

Militārie noslēpumi vienmēr un visos laikos tikuši rūpīgi glabāti un slēpti. Nav jābrīnās, ka pat šobrīd par to, kas bijis Latvijā līdz pat 1994. gadam, kad Krievijas armija atstāja Baltiju, zināms visai maz. Tikai tagad uzzinām, ka bijušajā Latvijas PSR atradās vairāk nekā 1000 karaspēka daļu, kuras bija izvietotas ap 600 objektos.

Ceļojot pa Latviju, redzamas daudzas interesantas bijušās militārās būves un objekti, kuru jēga un nozīme nezinātājam nebūs saprotama. Tāpēc militārā mantojuma datu bāzē skatieties to aprakstus – kādām vajadzībām šie slepenie objekti kalpojuši padomju laikos, kādi notikumi tur risinājušies, kā armijas klātbūtne ietekmēja vietējo cilvēku ikdienas dzīvi. Gandrīz katram ir arī savs stāsts, joks, leģenda, ko stāstījuši aculiecinieki.